

Vergaderjaar 1992-1993

22 169

Bepalingen voor de jaarrekening van banken

Nr. 11

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 30 september 1992

Ter voorbereiding van een plenair debat heeft de vaste Commissie voor Justitie¹ enkele vragen gesteld over de concept-voorschriften van De Nederlandsche Bank N.V. inzake de jaarrekening van banken.

De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 30 september 1992. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Swildens-Rozendaal

De griffier van de commissie,
Coenen

¹ Samenstelling:

Leden: Stoffelen (PvdA), Vacature (CDA), V. A. M. van der Burg (CDA), Lauxtermann (VVD), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Laning-Boersema (CDA), Vermeend (PvdA), Brouwer (Groen Links), Kohnstamm (D66), Wolffensperger (D66), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), voorzitter, Van Traa (PvdA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Jurgens (PvdA), Koffeman (CDA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), Zijlstra (PvdA), M. M. van der Burg (PvdA).
Plv. leden: Apostolou (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), De Hoop Scheffer (CDA), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), J. T. van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Dijkstra (VVD), Te Veldhuis (VVD), Van der Heijden (CDA), Schoots (PvdA), Sipkes (Groen Links), Scheltema-de Nie (D66), Groenman (D66), Van der Vaart (PvdA), Middel (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Doelman-Pel (CDA), Hillen (CDA), Stermerdink (PvdA), Vreugdenhil (CDA), Leerling (RPF), Van Nieuwenhoven (PvdA), Van Heemst (PvdA).

1

De richtlijn omvat ook bij de in dit concept geïmplementeerde voorschriften een aantal keuzemogelijkheden. Kan voorzover kort de redengeving voor een bepaalde keuze worden aangegeven?

Daar waar keuzemogelijkheden zijn ingeperkt is dit in het algemeen gedaan om de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen van banken onderling te verhogen. Hieronder volgt een uiteenzetting van de gevallen waarin in de concept-voorschriften keuzemogelijkheden zijn ingeperkt ten opzichte van die in de richtlijn.

a. Nadere regeling omtrent de gevallen waarin subposten in de balans en in de winst- en verliesrekening mogen worden samengevoegd wegens te verwaarlozen betekenis (0002).

b. Verplichting tot saldering in bepaalde gevallen (0003).

c. Verplichte evenredige consolidatie van joint ventures, voor zover het financiële instellingen betreft (0004).

d. Verplichte waardering van obligaties die tot de beleggingsportefeuille behoren tegen aflossingswaarde (0005-04).

e. Verplichte waardering van obligaties die tot de handelsportefeuille behoren tegen marktwaarde (0005-04).

f. Verplichte waardering van aandelen die tot de beleggingsportefeuille behoren tegen marktwaarde (0005-05).

g. Verplichte waardering van aandelen die tot de handelsportefeuille behoren tegen marktwaarde (0005-05).

h. Verplichte waardering van deelnemingen, niet zijnde deelnemingen als bedoeld in artikel 389 lid 1 tegen actuele waarde (0005-06).

i. Verplichte afboeking van positieve goodwill van het eigen vermogen bij de overname van deelnemingen (0005-07).

j. Verplichte waardering van onroerend goed in eigen gebruik tegen vervangingswaarde (0005-08, onder a).

k. Verplichte waardering van onroerend goed dat ter belegging wordt aangehouden (niet zijnde onroerend goed in eigen gebruik) tegen marktwaarde (0005-08, onder b).

l. Verplichte waardering van het onroerend goed dat kennelijk geen beleggingskarakter heeft (onroerend goed dat in afwachting van verkoop wordt geëxploiteerd, onroerend goed dat uit executies en afwikkeling van vorderingen is verkregen) tegen vervaardigingsprijs (indien zelf ontwikkeld) dan wel verkrijgingsprijs.

m. Verplichte waardering van belastinglatenties tegen contante waarde (0005-09).

Verder is in de concept-voorschriften een aantal regels opgenomen met betrekking tot onderwerpen die in de richtlijn niet of niet uitputtend zijn geregeld en evenmin in de wet, zoals met betrekking tot de verwerking van vreemde valuta in de balans, de waardering van off-balance sheet-instrumenten, de verwerking van (on)gerealiseerde valutakoersverschillen in de winst- en verliesrekening.

2

De richtlijn geeft vrij gedetailleerde voorschriften. Betekent de verklaring van getrouwheid als bedoeld in artikel 393 Boek II B.W. dat de gebruiker er op mag vertrouwen dat de voorschriften zoals die nu in concept voorliggen correct zijn nageleefd?

Wordt daarbij de vraag of er materiële verschillen zijn, beoordeeld gelet op de omvang van de post zelve of gelet op het totale resultaat resp. het totaal van de activa?

Ingevolge het nieuwe verklaringstelsel van het NIVRA moet in een goedkeurende verklaring van een registeraccountant expliciet in uitdrukking worden gebracht dat de gecontroleerde jaarrekening in

overeenstemming is met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening. Indien een dergelijke verklaring is afgegeven mag, gelet op deze uitlating, de gebruiker erop vertrouwen dat ook de voorschriften van De Nederlandsche Bank, die nu in concept voorliggen, correct zijn nageleefd.

Bij banken wordt de vraag wanneer een post niet afzonderlijk in de jaarrekening behoeft te worden vermeld, beantwoord overeenkomstig concept-voorschrift 0002. Posten moeten ongeacht hun grootte worden vermeld; voor subposten geldt een nadere regeling.

3

In dit verband moge ook worden gewezen op de stellingname van de Hoogleraren Van der Poel en Schilder in De accountant 1991 blz. 657:

«Met betrekking tot wet-en regelgeving heeft de accountant de taak om na te gaan in hoeverre deze recht doet aan de wenselijke informatie-verschaffing van zijn cliënten. Als onpartijdige beoordelaar heeft hij de plicht om het «getrouwe beeld» te toetsen aan de feitelijke omstandigheden en behoeften. Dat een jaarrekening in overeenstemming is met wettelijke bepalingen, is geen garantie voor deze getrouwheid».

Zijn de bewindslieden van oordeel dat de accountant een autonome bevoegdheid tot toetsing van de regelgeving toekomt als omschreven in bovenvermeld citaat?

Vanzelfsprekend heeft een accountant geen autonome bevoegdheid tot toetsing van regelgeving aan het getrouwe beeld. Een dergelijke autonome bevoegdheid zou er in extremis toe leiden dat de jaarrekeningvoorschriften geen betekenis hebben en dat enkel een voorschrift over het getrouwe beeld behoeft te worden nageleefd. Uit de sinds de herziening van het verklaringenstelsel in 1990 geldende tekst van de goedkeurende verklaring blijkt al dat de accountant vastgesteld moet hebben dat correct de wettelijke en op de wet gebaseerde voorschriften zijn nageleefd. Wel is het zo dat de rechtspersoon ten behoeve van het inzicht dat volgens de jaarrekening vereist is, mag afwijken van de wettelijke voorschriften door meer informatie te geven. Vaak zal de controlerende accountant daarop aandringen. Slechts in bijzondere gevallen, als dat noodzakelijk is voor het vereiste inzicht, mag de rechtspersoon afwijken van de voorschriften. De redenen voor de afwijking alsmede, voor zover nodig, de invloed van de afwijking op vermogen en resultaat, worden daarbij weergegeven.

Het mag vanzelfsprekend niet zo zijn dat het uitgangspunt voor de accountant de gewenste informatieverschaffing door de cliënt is. Uitgangspunt is de informatieverschaffing die de wet eist. Op de tweede plaats komen de wensen van cliënten om extra informatie te verschaffen (zo verschaffen vele beursgenoteerde ondernemingen zonder dat dat wettelijk verplicht is een staat van herkomst en besteding van middelen) dan wel om in een bijzonder geval uit pure noodzaak in verband met het inzicht dat moet worden gegeven, af te wijken van de wettelijke regeling. Naar wij aannemen zullen de geachte hoogleraren Van der Poel en Schilder dit niet anders hebben bedoeld.

4

ad 0005-09

Verdient het, nu activa waarbij een belastinglatentie aan de orde is onmiddellijk kunnen worden vervreemd, niet de voorkeur dat de latentie wordt opgenomen tegen het geldende tarief?

ad 002

In het model van de winst- en verliesrekening wijkt het gestelde sub 3 af van het model van de richtlijn (artikel 27). Kan dit nader worden toegelicht?

ad 003

Artikel 0300-02 wijkt af van artikel 14 van de richtlijn. Waarom is dat?

ad 005-04

Er zijn banken die een marketmaking portefeuille aanhouden. Biedt de richtlijn mogelijkheden om een dergelijke portefeuille te waarderen op kostprijs of tegen marktwaarde?

ad 005-08

Waarom is voor gebouwen een waardering op kostprijs of lagere marktwaarde niet toegestaan?

ad 0100

Bankgebouwen zijn vaak gevestigd op de duurste locaties. Niettemin kunnen de functies ook op een goedkopere locatie worden uitgeoefend. Moet dan het gebouw worden afgewaardeerd?

Waarom moet dan weer beleggings-onroerend goed worden gewaardeerd tegen verkrijgingswaarde. Commercieel onroerend goed is toch niet zo waardevast als wel eens is aangenomen. Is mede ter bevordering van de eenvoud – vaak is toch een bankgebouw gedeeltelijk verhuurd – niet kostprijs of lagere marktwaarde voor alle onroerend goed aan te bevelen?

Is het niet verstandig om als tussenstelling een post «aansprakelijk vermogen» tussen te voegen?

ad 0200

In artikel 27 is de belasting op het buitengewone resultaat een aparte post. Waarom is dit niet overgenomen in het model?

ad 0400-02

Dienen onder opbrengsten uit deelnemingen ook verkoopresultaten geboekt te worden?

ad 0500-03

Nu de richtlijn de uitsplitsing sub 0500-03 1 en 2 niet eist, kan aangegeven worden waarom deze uitsplitsingen gewenst zijn?

ad 0500-11

Is het niet verstandig nadere regels te geven omtrent het onderscheid tussen operationele- en financiële leasecontracten?

Zo ja, verdient het dan niet aanbeveling om ter zake de overeenkomst te volgen, gesloten tussen het Ministerie van Financiën en de Nederlandse Vereniging van leasemaatschappijen, als weergegeven in V.N. 1987 blz. 1711?

Ad concept-voorschrift 0005-09. Omtrent de waardering van belastinglatenties kent titel 9 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek geen voorschriften. De Raad voor de Jaarverslaggeving doet de stellige uitspraak dat de waardering van latenties in de balans dient te geschieden tegen nominale waarde dan wel tegen contante waarde. Impliciet blijkt een zekere voorkeur van de Raad voor de waardering tegen nominale waarde uit het voorschrift dat bij waardering tegen contante waarde de nominale waarde tot en met de verslagperiode en van in de verslagperiode ontstane latenties in de toelichting moet worden gegeven. Overigens wordt in geval van waardering tegen nominale waarde wel gevraagd om de looptijd van de latentie te vermelden. Gaat het om een latentie met een korte looptijd dan is – ook als bij andere latenties tegen contante waarde worden gewaardeerd – waardering

tegen nominale waarde op praktische gronden toegelaten. Het verschil tussen nominale en contante waarde is dan ook gering. In het geval dat de leden van de CDA-fractie noemen, zou dat zich kunnen voordoen. De praktijk bij beursgenoteerde ondernemingen (geen banken) laat zien dat een ruime meerderheid belastinglatenties waardeert tegen nominale waarde.

Ad concept-voorschrift 002. In het model van de winst- en verliesrekening is overeenkomstig artikel 27 van de richtlijn bedoeld op te nemen de opbrengsten uit groepsmaatschappijen. Ingevolge artikel 59 lid 6, onderdeel a van de vierde richtlijn moet de post aandeel in winst/verlies van ondernemingen waarin wordt deelgenomen, als afzonderlijke post worden opgenomen in de winst- en verliesrekening. In de modellen voor produktie- en handelsmaatschappijen die zijn opgenomen in het Besluit modellen jaarrekening (Stb. 1993, 664) is de bedoelde post opgenomen onmiddellijk na de post belastingen op het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening. Het verdient de voorkeur ook die plaats te kiezen in het model voor de winst- en verliesrekening van banken.

Ad concept-voorschrift 003. Dit is gedaan om onderscheid te maken tussen enerzijds de post overheidspapier herfinancierbaar bij decentrale bank en anderzijds de post obligaties (van publiekrechtelijke emittenten). Deze obligaties kunnen zonder nader onderscheid onder beide posten worden opgenomen.

Ad concept-voorschrift 005-04. Het antwoord hierop luidt bevestigend (artikel 36 van de richtlijn).

Ad concept-voorschrift 005-08. Dit is uit een oogpunt van eenvormige presentatie door banken niet toegestaan.

Ad concept-voorschrift 0100. Volgens de concept-voorschriften moet onroerend goed in eigen gebruik worden gewaardeerd tegen de vervangingswaarde van dat onroerend goed, dan wil zeggen het bedrag dat nodig zou zijn om ander onroerend goed te verkrijgen dat voor de bedrijfsuitoefening in economisch opzicht dezelfde betekenis heeft. De uitoefening van het bankbedrijf en de daarbij behorende stijl kan met zich meebrengen dat de gebouwen waarin het bedrijf wordt uitgeoefend op dure, soms de duurste locaties zijn gevestigd, bij voorbeeld in een financieel centrum. Past de status van de bank niet meer bij de status van de locatie in die zin dat de locatie in feite te duur is voor de desbetreffende bank dan is er, gelet op bovengenoemd uitgangspunt van waardering tegen vervangingswaarde reden om de waardering naar beneden te stellen.

Onroerend goed dat ter belegging wordt aangehouden, wordt ingevolge de concept-voorschriften (0005-8, sub b) gewaardeerd tegen marktwaarde. Indien deze waarde daalt dan, moet afgewaardeerd worden ingevolge artikel 387 lid 4 boek 2 B.W.

De eenvoud wordt in de concept-voorschriften gehandhaafd door zowel voor onroerend goed in eigen gebruik als onroerend goed dat ter belegging wordt aangehouden uit te gaan van de actuele waarde. Het is evenwel niet toegestaan onroerend goed in eigen gebruik tegen marktwaarde, zijnde een bepaalde uitwerking van de actuele waarde, te waarderen.

Het is voorstelbaar dat banken twee tussenstellingen opnemen, één om de omvang van het eigen vermogen aan te geven (een optelling van de posten 9 tot en met 15) en een tussentelling om de omvang van het garantievermogen aan te geven. De richtlijn noch de concept-

voorschriften staan hierbij in de weg. Tot het garantievermogen, ook wel aansprakelijkvermogen genoemd, worden ook het Fonds voor algemene bankrisico's en de achtergestelde leningen gerekend.

Ad concept-voorschrift 0200: In de concept-voorschriften van De Nederlandsche Bank N.V. omvat – overeenkomstig een keuzemogelijkheid opgenomen in artikel 30 van de vierde richtlijn (78/660/EEG) – de post belastingen op het resultaat zowel de belastingen op het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening als de belastingen op het buitengewone resultaat. In de toelichting wordt deze post gesplitst (zie concept-voorschrift 0600-08). Voor productie- en handelsondernemingen is van de bedoelde keuzemogelijkheid in de vierde richtlijn geen gebruik gemaakt. Omdat deze afwijking niet samenhangt met de uitoefening van het bankbedrijf verdient het de voorkeur aan te sluiten bij datgene wat geldt voor productie- en handelsondernemingen.

Ad concept-voorschrift 0400-02: Verkoopresultaten van deelnemingen zullen vaak als buitengewone bate worden geboekt. In het algemeen worden zij niet begrepen onder de opbrengsten uit deelnemingen.

Ad concept-voorschrift 0500-03: De hier gevraagde uitsplitsingen zijn niet ontleend aan de richtlijn. Daar de post «vorderingen op cliënten» een zeer omvangrijk deel van de activa kan bevatten, wordt het door De Nederlandsche Bank N.V. wenselijk geacht dat nadere informatie over deze post wordt gegeven. Het is evenwel de vraag of dat zover moet gaan als thans voorgesteld. Het verdient de voorkeur de splitsing naar bedrijfstak, die weinig informatief is, te doen vervallen en de splitsing naar aard van de vorderingen zoveel mogelijk te beperken.

Ad concept-voorschrift 0500-11: De Raad voor de Jaarverslaggeving geeft in zijn richtlijnen een omschrijving van financial en operational leasing voor de praktijk van de jaarverslaggeving. Niet is gebleken dat in de praktijk met deze omschrijvingen niet kan worden gewerkt. Er is daarom geen noodzaak aan te sluiten bij een omschrijving die is geschreven voor een heel ander doel, namelijk de vraag wie als verkrijger van investeringsbijdragen op grond van de destijds geldende WIR zou kunnen worden aangemerkt.